

Fjordkrinlav *Hypotrachyna* aff. *taylorensis*, en for Norge og Fennoskandia ny bladlav

John Inge Johnsen og Tor Tønsberg

Johnsen J. I. & Tønsberg, T. 2016. Fjordkrinlav *Hypotrachyna* aff. *taylorensis*, en for Norge og Fennoskandia ny bladlav. *Blyttia* 74: 252-255.

Hypotrachyna aff. *taylorensis*, a foliose lichen new to Fennoscandia from Norway.

A foliose lichen apparently previously not known from Fennoscandia has been collected in southwestern Norway. The lichen belongs to *Hypotrachyna* s. lat. but has so far not been possible to assign conclusively to species. It resembles *H. taylorensis* (M.E. Mitch.) Hale (a species occurring, e.g., in Great Britain and Ireland) in the production of evernic and lecanoric acids, but is, unlike type material of that species, sorediate. The species is known from one locality close to the fjord in Rogaland, Vindafjord, in the southwesternmost part of the country, and has been found corticolous on *Alnus glutinosa*, *Betula pubescens*, *Ilex aquifolia* and *Sorbus aucuparia*.

John Inge Johnsen, Fylkesmannen i Rogaland, Miljøvern avdelingen, Lagårdsveien 44, NO-4010 Stavanger fmrojji@fylkesmannen.no

Tor Tønsberg, Naturhistorisk avdeling, Universitetsmuseet, Universitetet i Bergen, Allégaten 41, PB 7800, NO-5020 Bergen tor.tonsberg@uib.no

I Vedvik i Vindafjord i Rogaland er det funnet en for Norge og Fennoskandia hittil ukjent bladlav (figur 1). Den ble samlet av en av oss (JIJ) allerede i 2008, men belegget fikk først nylig den oppmerksomhet det fortjener. Innsamlingen, som opprinnelig var bestemt til slekten buktkrinlav *Hypotrachyna*, inneholdt noen små thalli av gul buktkrinlav *H. sinuosa*, samt noen større, grågrønne thalli av en art som i farten lett kunne ha passert som orelav *H. revoluta*. Ved tynnsjikt-kromatografi ble det påvist atranorin, evernsyre og lecanorsyre. Denne kombinasjonen av lavsyrer er ikke kjent fra noen Parmelioid art i Norge, inklusive artene i slekten buktkrinlav. Etter også å ha studert morfologien, konkluderte vi med at vi hadde en for Norge ny bladlav. Komitéen for norske lavnavn (Einar Timdal) har gitt den navnet fjordkrinlav på norsk. Herbariemateriale av orelav, kystorelav *H. afrorevoluta* og grå buktkrinlav *H. laevigata* ved Universitetene i Bergen og Oslo har vært sjekket uten at flere eksemplarer er dukket opp. (Materialet ved NTNU, Vitenskapsmuseet, var ikke tilgjengelig grunnet renovering av herbariet.) Siden fjordkrinlav er en av våre store og iøynefallende bladlav, gjør vi nærmere rede for forekomsten nedenfor. Arbeidet med å forstå den gåtefulle laven vil fortsette; målet er først og fremst å få oppklart

identiteten, dernest å få kartlagt utbredelsen. Med en så stor populasjon fordelt på flere ulike treslag på dens hittil eneste kjente lokalitet i Norge, bør den forekomme også på andre lokaliteter.

Beskrivelse

Fjordkrinlav (figur 1) kan minne om orelav *Hypotrachyna revoluta* (figur 4), men den skiller seg lett på rhizinene som er tydelig greinete, særlig i toppen. Hos begge arter, men kanskje særlig hos fjordkrinlav, kan overbarken flake av slik at den hvite margen, eller i noen tilfeller, en mørk underbark, vises. Dette er kanskje mest vanlig hos fjordkrinlav. Kjemisk er det klare forskjeller mellom dem. Begge arter har atranorin (K+ gul) i overbarken, men i margen har fjordkrinlav evernsyre og lecanorsyre (begge i stor konsentrasjon), mens orelav har gyrophorsyre og beslektede stoffer. Det er vanskelig å skille dem kjemisk ved bruk av fargereagenser siden både gyrophorsyre og lecanorsyre er C+ rød og evernsyre ikke har positive fargereaksjoner; tynnsjikt-kromatografi (TLC) anbefales.

Taksonomi

På de britiske øyer og Irland fins *Hypotrachyna*

Figur 1. Fjordkrinslav *Hypotrachyna* aff. *taylorensis* på kristtorn i Vindafjord. Foto: Jan Berge 27.10.2016.
Hypotrachyna aff. *taylorensis* on *Ilex aquifolium*.

taylorensis (M.E. Mitch.) Hale som har samme kjemi som fjordkrinslav, men den skiller seg fra det norske materialet, bl.a. ved at soredier mangler (Louwhoff 2009). Foreløpig har vi bestemt fjordkrinslav til *Hypotrachyna* aff. *taylorensis*. Taksonomien innen *Hypotrachyna* s. lat. er for tiden under utredning. Ny forskning har vist at slekten buktrinslav *Hypotrachyna* er heterogen, at artene med evernsyre og lecanorsyre f.eks. ikke hører hjemme der, men i en egen slekt (Bianca R. da Hora et al., upublisert).

Lokaliten/økologi

Lokaliteten ligger i en nordøst-skråning i en nordvendt bekkedal mellom Bjoavegen og fjorden. Feltarbeid på lokaliteten i Vindafjord i 2016 har vist at laven vokser på bark av svartor *Alnus glutinosa*, bjørk *Betula pubescens*, kristtorn *Ilex aquifolium* og rogn *Sorbus aucuparia* i fuktig blandingskog (regn-

skog; figur 2 og 3) der også hassel *Corylus avellana* og grov furu *Pinus sylvestris* inngår. I nærheten ligger flere felt med plantet gran *Picea abies*. Oftest finner en enkeltstående thalli av fjordkrinslav, men på en bjørkestamme ble det observert en koloni opp mot 2 dm i diameter av mer eller mindre tettsittende thalli. Den rikeste forekomsten var på stammen av en nokså grov kristtorn (figur 3, treet til høyre). Lokaliteten er for øvrig rik på interessante arter. Av rødlistearter har vi observert gul buktrinslav (EN; figur 5, eksemplaret var 10 cm i diameter) og kystskoddelav *Menegazzia subsimilis* (VU; sparsom) og hodeskoddelav *M. terebrata* (NT; meget rikelig). *Fellhanera duplex*, angitt som ny for Norge av Tønsberg (2016) basert på funn i Hordaland, Bergen, ble funnet på en mosekledd svartor.

Figur 2. Lokaliteten for fjordkrinlav *Hypotrachyna* aff. *taylorensis* i Vindafjord; blandingsskog. Foto: Jan Berge, 27. 10.2016.

From the locality for Hypotrachyna aff. *taylorensis* in Vindafjord; mixed deciduous forest.

Figur 3. Kristtorn på lokaliteten for fjordkrinlav *Hypotrachyna* aff. *taylorensis* i Vindafjord; treet for innsamlingene TT 46240 og 46966 til høyre. Foto: Jan Berge, 27.10.2016. *Ilex aquifolium* at the locality for *Hypotrachyna* aff. *taylorensis* in Vindafjord; to the right the phorophyte for specimens TT 46240 and 46966.

Innsamlinger (alle herbarium BG)

Norway, Rogaland, Vindafjord, mellom Innbjoa og Utbjoa, Vedvik: J.I. Johnsen 2008, på rogn; T. Tønsberg 2016, på *Alnus glutinosa*, 46212; *Betula pubescens*, 46231; *Ilex aquifolium*, 46240, 46966.

Takk

Takk til Jan Berge, Os, som har tatt bilder i felt, til Einar Timdal, Universitetet i Oslo, for lån av herbariemateriale, og til Beate Helle for teknisk hjelp med figurene.

Figur 4. Orelav *Hypotrachyna revoluta* på kristtorn på lokaliteten for fjordkrinlav *H. aff. taylorensis* i Vindafjord. Foto: Jan Berge, 27.10.2016. *Hypotrachyna revoluta* on *Ilex aquifolium* at the locality for *H. aff. taylorensis* in Vindafjord.

Figur 5. Gul buktrinslav *Hypotrachyna sinuosa* på selje på lokaliteten i Vindafjord for fjordkrinlav *H. aff. taylorensis*. Foto: Jan Berge, 27.10.2016. *Hypotrachyna sinuosa* on *Salix caprea* at the locality for *H. aff. taylorensis* in Vindafjord.

Kilder

Louwhoff, S.H.J.J. 2009. *Hypotrachyna* (Vain.) Hale 1974. I The lichens of Great Britain and Ireland (C.W. Smith, A. Aptroot, B.J. Coppins, A. Fletcher, O.L. Gilbert, P.W. James & P.A. Wolseley, red.): pp 439–442. British Lichen Society, Department of Botany, The Natural History Museum. London.

Tønnsberg, T. 2016. Laven *Fellhanera duplex* ny for Norge og Fennoskandia. *Blyttia* 74: 267-268.